

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEK KANSALLISEN VIERASLAJILUETTELOK PÄIVITTÄMISTÄ

Luontopaneeli kiittää lausuntomahdollisuudesta koskien kansallisen vieraslajiluettelon päivittämistä. Haitalliset vieraslajit ovat globaalisti suuri uhka luonnon monimuotoisuudelle (IPBES 2019). Suomessa vieraslajit ovat yksi uhanalaistumisen syistä 44 uhanalaiselle ja 12 silmälläpidettävälle lajille (Hyvärinen ym. 2019). Vieraslajit ja lajien siirrot ovat uhanalaisuuteen johtava tekijä 25 luontotyypille, joista yhdeksässä vieraslajien merkitys uhanalaistumiseen on suuri tai melko suuri (Kontula ja Raunio 2018). Tulevaisuudessa uhkaa vieraslajeista on arvioitu olevan 158 uhanalaiselle lajille (Hyvärinen ym. 2019). Vieraslajien ja lajien siirtojen on arvioitu aiheuttavan tulevaisuudessa uhkaa 87 luontotyypille, eli 22 % arvioituista luontotyypeistä (Kontula ja Raunio 2018). Noin kolmanneksessa näistä luontotyypeistä haitan on arvioitu olevan merkitykseltään suurta tai melko suurta, muissa merkitys on arvioitu melko vähäiseksi.

Vieraslajien torjuminen ja haittojen vähentäminen on huomioitava keskeisenä osana luonnonsuojelua ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä. Vieraslajistrategian toimenpiteitä tulee myös tukea riittävällä rahoituksella, koska nopeita ja riittävän tehokkaita toimenpiteitä ja seurantaa tarvitaan useiden haitallisten lajien torjunnassa. Nykyinen rahoitus on riittämätöntä vieraslajien haittaan ja niiden vähentämiseen tai poistamiseen tähtäävien toimien kustannuksiin nähden. Luonnontilan palauttamisen tai ennallistamisen kustannukset kasvavat vieraslajiongelman kasvaessa, samalla kun onnistumisen edellytykset heikkenevät.

EU:n vieraslajiluetteloön sisältyvät lajit on todettu haitallisiksi vieraslajeiksi unionin laajuudella. Näiden lajien maahantuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kiellettyä EU:n alueella. Kansalliseen vieraslajiluetteloön lisätyt lajit täydentävät tätä EU:n vieraslajien luetteloa lisäämällä Suomessa haitallisia vieraslajeja lainsäädännön piiriin. Vieraslajilain (1709/2015) 11 §:n 1 momentin mukaan ”kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään sellaista muuta kuin unionin luetteloön kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle”. Perustelumuietiossa kuvattu kriteeristö ei kuitenkaan kaikilta osin vaikuta olevan linjassa lain 11.1 §:n kanssa: kriteerit ”7) On olemassa toimia, joilla voidaan estää vieraslajin saapumista, vakiintumista tai leviämistä.” ja ”8) Vieraslajin lisääminen kansalliseen vieraslajiluetteloön tuo sellaisia hallintamenetelmiä, jotka estävät, vähentävät tai hillitsevät sen vaikutuksia.” eivät liity vieraslajilain 11.1 §:n mukaiseen haitallisuuteen. Lajiluettelon päivittäminen tulisi tehdä puhtaasti lajien haitallisuuteen perustuen. Lajin lisääminen vieraslajilistalle voi osaltaan myös edesauttaa ja kannustaa uusien hallintamenetelmien kehittämiseen.

Perustelumuietiossa todetaan, että ”[vieraslajien] Torjunnassa on tärkeää keskittyä kiireellisimmin ja kustannustehokkaimmin torjuttaviin lajeihin.” Luontopaneeli jakaa tämän näkemyksen, mikäli kiireellisimmin torjuttavilla lajeilla tarkoitetaan lajeja, joiden vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ovat haitallisimmat, tai joiden arvioidaan tulevaisuudessa olevan haitallisimpia luonnon monimuotoisuudelle. Kustannustehokkaiden torjuntakeinojen puute ei kuitenkaan pitäisi olla syy jättää lisäämättä laji kansalliseen vieraslajiluetteloön.

Asetuksen vaikutuksesta on perustelumuietiossa kirjattu: ”Asetus vaikuttaisi myönteisesti luonnon monimuotoisuuden ja alkuperäisen eliöstön suojeluun. Suomessa vasta vähän tai ei ollenkaan tavattavien lajien osalta sääntelyllä olisi pääosin ennaltaehkäisevä vaikutus, kun taas laajalle levinneiden lajien osalta sääntelyn tavoitteena olisi ensisijaisesti lajien leviämisen rajoittaminen.”

Leviämisen rajoittamisessa tärkeää on torjunnan lisäksi tiedon kerääminen lajien levinneisyydestä. Mm. kansalaishavainnot ovat tärkeitä tämän tiedon kerryttämisessä (esim. Lehtiniemi ym. 2020). Tässäkään mielessä kustannustehokkaiden torjuntakeinojen puute ei siis pitäisi olla syy jättää lisäämättä lajia kansalliseen vieraslajiluetteloon.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Ilona Laine, Elina Oksanen, Hanna Paulomäki, Minna Pappila, Aki Sinkkonen ja Outi Silfverberg.

Viitattu kirjallisuus:

Hyvärinen E., Juslén A., Kemppainen E., Uddström A. & Liukko U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

IPBES 2019. Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. S. Díaz, J. Settele, E. S. Brondízio E.S., H. T. Ngo, M. Guèze, J. Agard, A. Arneth, P. Balvanera, K. A. Brauman, S. H. M. Butchart, K. M. A. Chan, L. A. Garibaldi, K. Ichii, J. Liu, S. M. Subramanian, G. F. Midgley, P. Miloslavich, Z. Molnár, D. Obura, A. Pfaff, S. Polasky, A. Purvis, J. Razzaque, B. Reyers, R. Roy Chowdhury, Y. J. Shin, I. J. Visseren-Hamakers, K. J. Willis and C. N. Zayas (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. 56 pages.

Kontula T. & Raunio A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta. 1709/2015. Saatavilla:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151709#Pidm45053758287360>.

Lehtiniemi M., Outinen O. ja Puntila-Dodd R. 2020. Citizen science provides added value in the monitoring for coastal non-indigenous species. Journal of Environmental Management 267: 110608. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2020.110608>.